

עיונים בגליונות נחמה לרבביץ

שאלות
רמזים
תשובות
על פי כתביה

חומש בראשית

עורך: גילי צרפתי

?

השאלה הראשונה:

ישנן הקבלות בין הפסוקים בפרק ו' לפסוקים בפרק א' בספר בראשית:

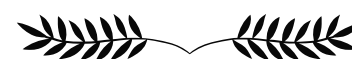
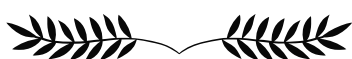
פרק א' פסוק ל"א: "וַיֵּרָא אֶל־לִהְיִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה" פרק ו' פסוק ה': "וַיֵּרָא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ"	פרק א' פסוק כ"ח: "פָּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ" פרק ו' פסוק א': "וַיְהִי כִי יַחֲלֵ הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה" פרק ו' פסוק ה': "כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ"
---	---

מה משמעותה של הקבלה זו? מה היא באה ללמדנו?

וינחם ה' כי עשה את האדם

ספר בראשית פרק ו', פסוקים ה-ח

ה: וַיֵּרָא ה', כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ, וְכָל־יֵצֵר
מַחֲשֶׁבֶת לָבוֹ, רַק רַע כָּל־הַיּוֹם. ו: וַיִּנָּחֶם ה', כִּי־
עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ; וַיִּתְּעֶצֶב, אֶל־לָבוֹ. ז:
וַיֹּאמֶר ה', אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל
פְּנֵי הָאֲדָמָה, מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה, עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף
הַשָּׁמַיִם: כִּי גַחֲמֹתִי, כִּי עָשִׂיתֶם. ח: וְנָח, מִצָּא חֵן
בְּעֵינַי ה'.

?

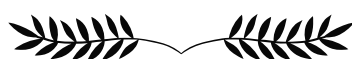
השאלה השנייה:

את מילות הפסוק:

”וְכָל יֹצֵר מַחְשְׁבֹת לְבֹרָה” (פסוק ה')

מסביר הרב שמואל דוד לוצאטו (שד"ל):

מה שהלב חורש ומצייר בדמיונו, והמלה לשון יצירה
 כמו ויצר אמר ליוצרו (ישעיהו כ"ט, טז), ומצאנו למדים
 יצירה במחשבה, הנה אנוכי יוצר עליכם רעה וחושב
 עליכם מחשבה (ירמיהו י"ח, יא), אבל כי הוא ידע יצרנו
 (תהלים ק"ג, יד) אין עניינו כן, ענינו יצירתנו ותולדתנו.

מה רצה שד"ל לתקן בדבריו אלה?

נחם אברהם השאלה הראשונה:

*

נחמה:

ההצבעה על הקבלות בפסוקים ובביטויים עוזרת
 לגילויים של קשרים סמויים מן העין בין פסוקים קרובים
 ורחוקים. כבר הכירו חז"ל, והשתמשו בה לא אחת
 בהסבירם על ידי כך חטא ועונש במידה כנגד מידה, וכן
 סיבה ותוצאה, שאלה ותשובה.

**

גילוי:

נסו לבחון את ההקבלה בין הפסוקים ונסו לחשו בעל הקשר ביניהם.

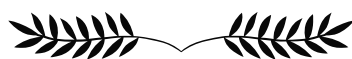

?

השאלה השלישית:

את פסוק ח, "וַיֵּנֶחַ מִצָּא תֵּן", מסביר רבי יוסף בכור שור:
 "צחות לשון העברי, להפוך אותיות השם, על אדם טוב לטובה, ועל
 אדם רע לרעה".

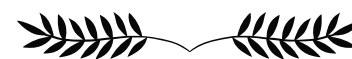
מצא דוגמה בספר בראשית
שהופכת אותיות שמו של אדם רע - ל...??

ומה אכילון השאלה השנייה:

על מנת לברר את דברי שד"ל,
 יש ללמוד את מדרש רבה לבראשית פרשת נח ח', כא:
 שָׁאֵל אֲנִטּוֹנִינוֹס אֶת רַבֵּנּוּ, אָמַר לוֹ מַאימְתִּי יֵצֵר הָרַע נָתַן
 בָּאָדָם, מִשִּׁיפָּא מְמַעֵי אָמוּ אוּ עַד שְׁלֹא יֵצֵא מְמַעֵי אָמוּ? אָמַר לוֹ
 עַד שְׁלֹא יֵצֵא מְמַעֵי אָמוּ. אָמַר לוֹ לָא, שְׁאֵלוּ הָיָה נָתַן בּוֹ עַד
 שֶׁהוּא בְּמַעֵי אָמוּ, הָיָה חוּטֵט אֶת בְּנֵי מַעִיָּה וְיוֹצֵא, וְהוֹדָה לוֹ רַבִּי,
 שֶׁהִשְׁוֶה לְדַעַת הַמִּקְרָא, שֶׁנֶּאמַר: כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעֻרָיו.

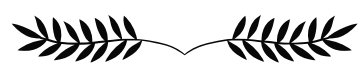
חזרו אל פרושו של שד"ל בשאלה
ושימו לב להסברו על ההבדל בין יצר ובין יצירה.

תשובות
פרשת בראשית

ימצא אשאלה השלישי:

לפתרון החידה, עיין בראשית לח, ז.

ג'ש'וה' אשאלה ה'אש'וה'ה:

מעשה בראשית תואר כמצב האידאלי של הבריאה, אבל לאחר הבריאה מתרחשים ארבעה שלבי הידרדרות עד לפריקת עול מלכות שמיים.

שלב ראשון - חטאו של אדם - פרק ג';

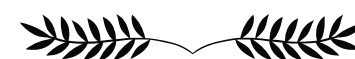
שלב שני - חטאו של קין - פרק ד', א-טו;

שלב שלישי - חטאו של למך - פרק ד', יט-כד;

שלב רביעי - לא חטאו של יחיד אלא של קיבוץ, של מעמד, חטאם של "בני אלהים" - פרק ו', א-ד.

על ירידה זו והניגוד התהומי בין מעשי הבורא לבין מעשי האדם מעידה ההקבלה שהובלטה בשאלה.

את ההנגדה ניתן לראות גם בדבריו של קאסוטו: הקבלת המילים מורה על הקבלת העניין: הקבלה ניגודית בין מעשיו של האלהים לבין מעשיו של האדם. אלוהים ברך את האדם בפריה ורביה ובמילוי הארץ (א', כח) - וקיים את הבטחתו: האדם החל לרוב על פני האדמה. גם הוא הרבה, אבל - להרע. ומילא את הארץ, אבל - מילא אותה חמס (ו', יא; יג). (פירוש לספר בראשית עמ' 206-208).

ג'ש'וה' אשאלה ה'שנ'ה'ה:

*
נחמה:

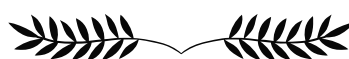
דברי חכמינו על היצר הרע המקנן באדם לצדו של היצר הטוב עלולים להטעות בהבנת פסוקנו, ולכן שד"ל הבהיר בפירוש לפסוקנו וכן בדבריו לפרשת נח ח', כא:

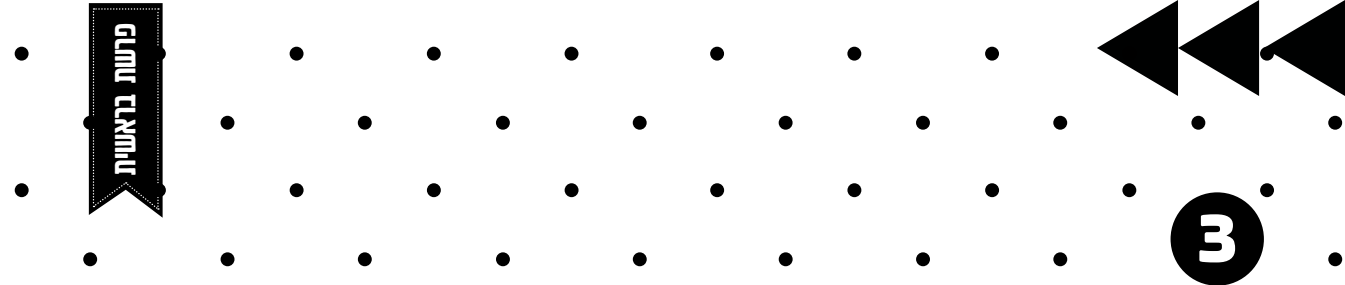
מלמד עליהם זכות, שיצירתם בתולדת רעה בימי הנעורים ולא בימי הזקנה. ואם כן, אין להכות את כל חי מפני שני הטעמים האלה. וטעם המ"ם: כי מתחלת הנעורים הוא בהם, כמו שאמרו (בראשית רבה ל"ד, יב): "משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע", או יאמר: כי מן הנעורים, כלומר מחמתם תהיה רעת היצר באדם, שהם יחטיאו אותו.

**

גיל:

דברי חכמינו על "היצר הרע" המקנן באדם לצדו של היצר הטוב עלולים להטעות בהבנת פסוקנו, ולכן שד"ל רצה להבהיר שהיצר טבוע באדם מלכתחילה, ואילו את היצירה האדם יוצר בעצמו והוא אחראי על מעשיו.

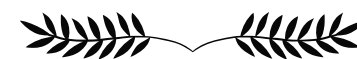

ג'שנ"ב ג'אאלה השלישי:

”וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינָיו ה'”
(בראשית לח, ז),

הפך האותיות ער הוא רע, ובפרשתנו נח הופך לחן.

נחמה ליבוביץ זכר צדיקה לברכה הפכה ברבות השנים למושג למדני בין יושבי בית המדרש בהווה ובעבר, בין תלמידי ותלמידות חכמים ועמך בית ישראל, שמשמעותו חתירה להבנת הפסוק ומשמעותו. כל שבוע במשך שלושים שנה שלחה נחמה גיליונות לעיון לפרשת השבוע בארץ ובחו"ל. בשנת תשכ"א לכתוב לגליונות ספר תשובות שבהן היא העניקה גם רמזים למציאת הפתרון וגם את תשובותיה לשאלות.

בספר זה ישנו צוהר משמעותי לעולם הגיליונות, על מנת שתלמידים, המורים ואוהבי הדעת בכל אתר ואתר יוכלו להכיר את שיטת הלימוד ושיטת המחשבה שלה. הספר בנוי לפי פרשות השבוע. תחילה הובאו שאלותיה של נחמה, בהמשך הרמזים למציאת הפתרונות ולאחר מכן את התשובות, וזאת על מנת לאפשר הלומד לפתור את השאלות ראשית באופן עצמאי, לאחר מכן עם הרמזים ולבסוף יוכל לבדוק אם הוא פתר נכונה את השאלות. הרמזים והתשובות עובדו מתוך תשובותיה של נחמה עצמה בספר התשובות. במקום שלא רשמה במפורש רמז או תשובה, הוספתי רמזים ותשובות, תוך שמירה על סגנונה של נחמה וציון מפורש שהדברים נכתבו בידי, ואני תקווה שכיוונתי לאמת.